

2021-ci il “Nizami Gəncəvi ili” dir

Ucalmaq istəsən bir kamala çat, Kamala ehtiram göstərir həyat!

Qədim tarixə və çoxəsrlik inkişaf yoluna malik olan Azərbaycan ədəbiyyatında Nizami Gəncəvidən uca zirvə yoxdur. Nizami Gəncəvi Azərbaycan ədəbiyyatına dünya ədəbi və ictimai fikrini fəth etmək rekordunu qazandırmışdır. Şərq ədəbiyyatında və Qərb ədəbi fikrində Nizami Gəncəvi ilə müqayisə ediləcək sənətkarlar çox deyildir.

Fikrimizcə, Qərbdə Nizami Gəncəvinin adını Homer və Şekspirə, Rusiyada Lev Tolstoyla yanaşı çəkmək olar. Şərq ədəbiyyatında isə Nizami Gəncəvi ölçətməz zirvə olaraq qalmaqdadır.

feodalizm dövründə hökm sürən monarxiya rejimini deyil, ağıla və qabiliyyətə görə dövlətə idarə etmək səlahiyyəti qazanmaq ideyasını irəli sürmüşdür.

Bu, Nizami Gəncəvinin ədalətli hökmdar axtarışlarında tamamilə yeni addım olmaqla bərabər, eyni zamanda XII əsr şəraitində nəinki Şərq aləmində, hətta Qərb ölkələrində də siyasi hakimiyyət uğrunda mübarizənin fərqli yolunu və müsbət nəticələrini göstərmək baxımından tamamilə yeni bir yanaşmanın ifadəsi idi.

“Yeddi gözəl” poeması həyatı və insanı sevan Bəhram şah Gurun əbədiyyət qazanmış ədəbi abidəsidir.

“Yeddi gözəl” Nizami Gəncəvinin ümumdünya qavrayışının cazibədar ədəbi təqdimatıdır.

“Yeddi gözəl” möhtəşəm bir qələbə siqşanı yeddi eşq hekayəsidir.

Nizami Gəncəvi “Yeddi gözəl” poemasını 1197-ci ildə yazmışdır.

“Yeddi gözəl” poemasında davam etdirilərək yeni bir mərhələyə çatdırılmışdır. Bu mənada Bəhram Gur “Sirlər xəzinəsi” poeməsindəki padşah Sultan Səncərin, “Xosrov və Şirin” poeməsindəki Xosrov Pərvizin davamı, “İskəndərnamə” əsərindəki İskəndərin ərəfəsidir. Bəhram Gur olmadan Xosrov Pərviz tamamlana, İskəndər başlan bilməzdi.

Bəhram Gur obrazı Nizami Gəncəvinin eşqdən hikmətə doğru inkişaf dialektikasının dönüş nöqtəsidir. “Yeddi gözəl” poemasında təsvir olunan şah Bəhram Gur həm də hökmdar qiyafəsində ideal insanlıq nümunəsidir. Nizami Gəncəvi Bəhram Gurun timsalında sözün böyük mənasında insanlıq manifesti yaratmışdır. Bununla Nizami Gəncəvi Şərq ədəbiyyatının şahnameçilik təcrübəsində yeni istiqamət açmışdır. O, geniş mənada Şərq ədəbiyyatını şahların tarixi şəxərəsinin nəzmə çəkilməsindən ibarət olan şahnameçilikdən və salnameçilikdən xilas et-

miş, ədalətli hökmdar formatına həyat nəfəsi gətirmiş, mənəviyyat motivləri daxil etmişdir. “Yeddi gözəl” poemasında dünyanın müxtəlif ölkələrinin gözəlləri ilə söhbətlərin verilməsi Nizami Gəncəvinin geniş dünyagörüşə və dərin biliklərə malik olduğunu nümayiş etdirir. “İskəndərnamə” siyasi-fəlsəfi, “Yeddi gözəl” isə ədəbi-mənəvi ensiklopediyadır.

“Yeddi gözəl” poemasında Yer kürəsinin yeddi iqlimində yaşayan xalqların həyatından alınmış təsvir

kayesi ibrətamiz insanlıq dərsləri kimi səslənir.

“Gözəllər afəti misli tapılmaz”, “xumar gözəl” Çin gözəlinin nağlı Xeyir və Şər haqqında balladadır.

Xarəzm şahzadəsi Nazpərinin hekayəsi türk oğlu türk olan Nizami Gəncəvinin mənsub olduğu xalqın çətinliklərdən keçərək, dirilik suyuna çatmaq üçün yaşadığı iztirabların poetik təqdimatından ibarətdir.

“Slavyan şahının rumi (türk - İ.H.) geyimli, türktək sevimli” qızı, gözəl Nəsrinnuşun söylədiyi hekayə Aleksandr Puşkinin altı yüz il əvvəl yazılmış və sonralar rus ədəbiyyatında geniş yer tutmuş mükəmməl Şərq nağlıdır.

Nizami Gəncəvinin “dörd günlük ay kimi dilbər bir mələk” simasında tərənnüm etdiyi hind gözəli Firəkin hekayəsi romantik eşq macərəsinin cazibədar poeziyasıdır.

“Nurə qərç eləyən günü, ulduzu, Məğrib padşahının Azərqur qızı”nın dilindən verilmiş Mahanın hekayəsi

cisimləri, günəş, ay və ulduzlar haqqında əhəmiyyətli fikirlər öz əksini tapmışdır. Bu, Nizami Gəncəvinin dövrün astronomiya elminə də dərin bələd olduğunu göstərir. Bundan başqa, “Yeddi gözəl” poemasında sama hadisələrindən insanların əhvali-ruhiyyəsini, həyata baxışları və inamlarını ifadə etmək üçün də bacarıqla istifadə edilmişdir.

Nizami Gəncəvinin “Yeddi gözəl” poeması türk-müsəlman dünyası ədəbiyyatına ciddi surətdə təsir etmişdir. Şərq xalqları ədəbiyyatında “Yusif və Züleyxa” motivləri əsasında yazılmış çoxsaylı əsərlərdə “Yeddi gözəl” ənənəsinin təsirlərini müşahidə etmək mümkündür. “Məhr və müştəri” tipli poemalarda təsvir edilmiş göy cisimləri hadisələrinin təqdimatında Nizami Gəncəvi ənənəsindən yaradıcı şəkildə istifadə olunmuşdur.

Nizami Gəncəvinin digər poemaları kimi, “Yeddi gözəl” də dövrün bütün Şərq ölkələrində qəbul edilmiş ədəbi ənənəsinə görə fars dilində yazılmışdır. Ənənəyə əsasən fars dilində yazılıb-yayılması Nizami Gəncəvinin dünyada tanınması, onun əsərindən geniş miqyasda istifadə edilməsi baxımından əhəmiyyətli olmuşdur. “Yeddi gözəl” poemasını Azərbaycan dilinə Azərbaycan xalq şairləri Məmməd Rahim və Balas Azəröglü böyük zəhmət və yüksək istedadla tərcümə etmişlər. Dünya şöhrətli böyük Azərbaycan bəstəkarı Qara Qarayevin Nizami Gəncəvinin “Yeddi gözəl” poemasının motivləri əsasında yazdığı eyniadlı məşhur balet bu gün təkcə Azərbaycan Opera və Balet teatrının deyil, dünya teatrlarının repertuarında özünəməxsus xüsusi yer tutur.

Böyük Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin digər əsərləri kimi, “Yeddi gözəl” poeması da dünya dillərinə tərcümə olunmuş, Azərbaycanda və xarici ölkələrdə tədqiq edilib öyrənilmişdir. “Yeddi gözəl” poeması yarandığı vaxtdan keçən 800 ildən artıq bir dövr ərzində həmişə özünün aktuallığı və müasirliyi qoruyub saxlanmışdır. “Yeddi gözəl” eşq, insanlıq və hikmət dastanı kimi bu gün üçün də əhəmiyyətlidir.

Nizami Gəncəvinin “Yeddi gözəl”i Azərbaycan ədəbiyyatının yüksək milli və bəşəri simasını bəzəyən, dünya ədəbiyyatına təkrarsız Şərq cazibəsi gətirən nadir sənət gözəlidir.

“Yeddi gözəl” Nizami Gəncəvinin real və ideal gözəllik anlayışının benzersiz poetik təəcəssümüdür.

“Yeddi gözəl” Azərbaycan ədəbiyyatının yeddi rəngli göy qurşağı, qövsi-qüzehidir.

“Yeddi gözəl” yerin yeddi qatı qəder dərin, göyün yeddi qurşağı kimi cazibədar əsərdir.

“Yeddi gözəl” dünya ədəbiyyatının yeddi möcüzəsindən biridir.

Bakı şəhərindəki Bəhram Gur heykəli orijinal sənət əsəri kimi “Yeddi gözəl”in mərmər heykəlidir. Azərbaycan Bəhram Gura heykəl qoyub onu təsvir etməklə dövlətçiliyə və gözəlliyə abidə ucaldan xalq olduğunu nümayiş etdirir.

“Yeddi gözəl” qəhrəmanlarından hər biri fərqli gözəllik abidəsidir.

Nizami Gəncəvi “Yeddi gözəl” əsəri ilə dünyanın ən nadir və möhtəşəm gözəllik qalereyasını yaratmışdır.

Beləliklə, “Yeddi gözəl” daha Nizami Gəncəvinin öz əsəridir.

“Yeddi gözəl” Azərbaycan ədəbiyyatının dünya gözəlidir.

İsa HƏBİBBƏYLİ,
Azərbaycan Milli Emlər Akademiyasının vitse-prezidenti, akademik,
Milli Məclisin deputatı

Azərbaycan ədəbiyyatının dünya gözəli

“Sirlər xəzinəsi” Nizami Gəncəvinin zəngin şeir və hikmət dəfinəsidir. “Xosrov və Şirin” eşqin hakimiyyətinin ibrətamiz dastanıdır.

“Leyli və Məcnun” dünya ədəbiyyatında “Romeo və Cülyetta”dan əvvəl doğulmuş dahiyənə romantik məhəbbət macərəsidir.

“Yeddi gözəl” Nizami Gəncəvinin özəl sənət və mənəviyyat dünyasıdır.

“İskəndərnamə” Azərbaycan ədəbiyyatının yeni tipli şahnaməsidir. “İskəndərnamə” Azərbaycan ədəbiyyatının Platon Akademiyasıdır. “İqbalnamə” Aristotelin “Ritorika”-sı, “Şərəfnamə” isə “Poetika”-sı kimi əbədi ölməzlik qazanmış böyük sənət abidələridir.

Nizami Gəncəvi Azərbaycan ədəbiyyatının Makedoniyalı İskəndəridir. İskəndər qılıncı, Nizami Gəncəvi isə qələmi ilə dünyanı fəth etmişdir.

Böyük Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin “Yeddi gözəl” poeması Azərbaycan ədəbiyyatında meydana çıxmış birinci siyasətnamədir.

Bu əsərdə yeni tipli hökmdar olan Bəhram Gurun ölkəni idarəetmə siyasəti, dünya ölkələri ilə münasibət yaratması məsələləri əsərin əsas motivləridir. Şahlıq tacını iki şirin pəncərəli arasından götürməklə hakimiyyətə gəlmiş Bəhram Gur obrazını yaratmaqla Nizami Gəncəvi

“Yeddi gözəl” ədalət və mənəviyyat axtarışları baxımından “Xosrov və Şirin”in davamı, “İskəndərnamə”nin ərəfəsi və başlanğıcıdır.

Nizami Gəncəvi bu əsərində “Xosrov və Şirin” poeməsindəki Xosrov Pərvizin sevgi macərəsinə yeni səhifələr əlavə edərək, özünün eşq və hikmətdən yüngürlənmiş sənət dünyasını daha da zənginləşdirmişdir. Eyni zamanda Nizami Gəncəvinin ədalətli hökmdar axtarışları da

miş, ədalətli hökmdar formatına həyat nəfəsi gətirmiş, mənəviyyat motivləri daxil etmişdir.

“Yeddi gözəl” poemasında dünyanın müxtəlif ölkələrinin gözəlləri ilə söhbətlərin verilməsi Nizami Gəncəvinin geniş dünyagörüşə və dərin biliklərə malik olduğunu nümayiş etdirir. “İskəndərnamə” siyasi-fəlsəfi, “Yeddi gözəl” isə ədəbi-mənəvi ensiklopediyadır.

edilmiş hekayələrdə ifadə olunan mətləblər Nizami Gəncəvinin həm öz xalqına, həm də dünya xalqlarına ünvanlanmış insanlıq mesajlarıdır. Əsərdəki bütün hekayələrdə insanı düşündürmək, mənəvi cəhətdən saflaşdırmaq onu dəyişdirib inkişaf etdirmək ən zəruri mətləblərdən biri kimi təqdim olunur. “Yeddi gözəl” poeması bütövlükdə Nizami Gəncəvinin insan haqqında poetik dastanıdır. Yeddi gözəllərdən hər birinin he-